Utbildningsutskottets betänkande 1985/86:8

om anslag på tilläggsbudget I (prop. 1985/86:25, bil. 4)

UbU
1985/86:8

Åttonde huvudtiteln

I detta betänkande behandlas förslag som regeringen förelagt riksdagen i proposition 1985/86:25 bilaga 4 (utbildningsdepartementet) under punkterna B 1, C 3 och D 8 jämte motioner.

1. Skolöverstyrelsen

Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt B 1 (s. 23—24) och hemställer

att riksdagen till *Skolöverstyrelsen* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1985/86 anvisar ett förslagsanslag av 3 367 000 kr.

2. Bidrag till kommunal utbildning för vuxna

Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt C 3 (s. 24—25) och hemställer

att riksdagen till *Bidrag till kommunal utbildning för vuxna* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1985/86 anvisar ett förslagsanslag av 2 850 000 kr.

3. Undervisning för invandrare i svenska språket m. m.

Motionen

1985/86:161 av Karin Israelsson m. fl. (c) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas 3. att riksdagen under anslaget C 5. Undervisning för invandrare i svenska språket m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1985/86 anvisar ett förslagsanslag av 15 milj. kr.

Utskottet

Motionärerna aktualiserar frågan om undervisningen för invandrare i svenska språket. I motionen anförs att de tillgängliga resurserna för denna verksamhet har visat sig helt otillräckliga bl. a. till följd av den ökade flyktingströmmen. Motionärerna saknar förslag av regeringen avseende de problem som gäller undervisningen i svenska för vuxna invandrare. Med hänvisning till vad som anförts i motionen, bl. a. beträffande flyktingarnas

anpassning i vårt samhälle, yrkar motionärerna att riksdagen på tilläggsbudget I till statsbudgeten för innevarande budgetår anvisar 15 milj. kr. att föras upp under anslaget Undervisning för invandrare i svenska språket m. m.

Utskottet vill med anledning av motionen anföra följande.

Resurserna för undervisning för invandrare i svenska språket beräknas utifrån behovet i studietimmar. Timmarna är uppdelade i tre olika kvoter, nämligen undervisning som ges enligt 1972 års lag om rätt till undervisning för anställda invandrare, övrig undervisning i svenska och s. k. särskild samhällsundervisning. Riksdagen har för innevarande budgetår beslutat att den totala undervisningsvolymen skall omfatta 470 000 studietimmar (prop. 1984/85:100, UbU 1984/85:22, rskr. 1984/85:200). Utanför totalramen beräknas därjämte medel för högst 120 000 studietimmar avseende undervisning i svenska språket med samhällsorientering för utlänningar som har beviljats uppehållstillstånd och för vilka särskild ersättning lämnas till kommunerna enligt bestämmelserna i 10 eller 12 §§ förordningen (1984:683) om statlig ersättning för mottagande av flyktingar och vissa andra utlänningar. Vidare bemyndigade riksdagen på utskottets förslag regeringen att upphäva bestämmelserna om särskilda timkvoter för de olika delarna av undervisningen i svenska för invandrare, om regeringen bedömer att de samlade resurserna för undervisningen därigenom kan utnyttjas på ett mer effektivt sätt.

Utskottet har erfarit att samtliga studietimmar för innevarande budgetår nu har fördelats av skolöverstyrelsen (SÖ) till studieförbunden. Enligt uppgifter till SÖ från studieförbunden kommer det tilldelade antalet timmar inte att räcka till för att klara verksamheten under återstoden av budgetåret. Redan har det bildats köer till undervisningen i svenska för invandrare och risk föreligger att köerna kommer att växa och därmed öka problemen för berörda invandrare och skapa svårigheter för många kommuner.

Enligt vad utskottet har kunnat konstatera föreligger ett uppenbart behov av ytterligare resurser för innevarande budgetår för att verksamheten med undervisning i svenska för invandrare skall kunna fortgå på ett tillfredsställande sätt. Utskottet utgår från att regeringen har uppmärksammat den uppkomna situationen och att regeringen vid beredningen av proposition med förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för innevarande budgetår beaktar de behov av medel för i frågavarande ändamål som nu gör sig gällande. Något särskilt uttalande av riksdagen i frågan anser utskottet inte vara nödvändigt. Med hänvisning härtill och då utskottet inte har underlag för att närmare ange hur stort belopp riksdagen bör anvisa avstyrker utskottet motionen.

Utskottet hemställer

beträffande *undervisningen i svenska språket för invandrare*

att riksdagen avslår motion 1985/86:161 yrkande 3.

4. Utbildning för tekniska yrken, m. m.

Regeringen har under punkt D 8 (s. 25—26) föreslagit riksdagen att till Utbildning för tekniska yrken på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1985/86 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 000 kr.

Motionerna

1985/86:153 av Ylva Annerstedt m. fl. (fp) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

1. att riksdagen beslutar att på tilläggsbudget under anslaget D 8 Utbildning för tekniska yrken anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 20 milj. kr. förhöjt belopp,

2. att riksdagen beslutar att på tilläggsbudget under anslaget D 24 Tekniska fakulteterna anvisa 15 milj. kr.

3. att riksdagen beslutar att på tilläggsbudget under anslaget I 3 Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m. m. anvisa 15 milj. kr.

1985/86:156 av Pär Granstedt m. fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att till Utbildning för tekniska yrken på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1985/86 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 10 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 20 000 000 kr.,

2. att riksdagen beslutar bemyndiga regeringen att medge utrustningsbeställningar på ett sådant sätt att utrustningen kan utnyttjas i undervisningen hösten 1986.

1985/86:157 av Per Unckel m. fl. (m) vari yrkas

att riksdagen beslutar att till Utbildning för tekniska yrken på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1985/86 anvisa ett reservationsanslag av 35 000 000 kr. med den finansiering som angivits i motionen.

Utskottet

Vid behandlingen av 1985 års budgetproposition gav riksdagen som sin mening till känna att ökade resurser behövdes redan för budgetåret 1985/86 såväl under anslaget Utbildning för tekniska yrken som under anslagen Tekniska fakulteterna och Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m. m. (UbU 1984/85:25, rskr. 1984/85:331). Regeringen föreslår nu att riksdagen på tilläggsbudget I för innevarande budgetår anvisar 10 milj. kr. för att dels allmänt förstärka de personella och materiella resurserna för civilingenjörsutbildningen, dels förbättra möjligheterna att behålla och rekrytera lärare och assistenter inom i första hand data- och elektronikområdet. Som en angelägen åtgärd i sammanhanget anges inrättandet av nya doktorandtjänster. Medlen bör av praktiska skäl anvisas under ett enda anslag, Utbildning för tekniska yrken. I propositionen redovisas (s. 26) hur tillskottet av resurser avses bli fördelat mellan berörda högskoleenheter. Föredragande statsrådet anmäler att de tekniska högskolornas situation — i enlighet med riksdagens uttalande — kommer att behandlas i 1986 års budgetproposition.

Enligt motion 1985/86:153 (fp) yrkandena 1—3 är regeringens åtgärd att föreslå ytterligare medel om 10 milj. kr. inte tillräcklig. Motionärerna, som dels åberopar vad utskottet anförde våren 1985 om resurstillskott till de berörda högskoleenheterna, dels erinrar om vad en av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) tillsatt arbetsgrupp har redovisat om problem i

civilingenjörsutbildningen (UHÄ-rapport 1985:15), föreslår att riksdagen i stället anvisar 30 milj. kr. under anslaget Utbildning för tekniska yrken, 15 milj. kr. under anslaget Tekniska fakulteterna och 15 milj. kr. under anslaget Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m. m. Sammanlagt begär sålunda motionärerna 50 milj. kr. utöver vad regeringen har föreslagit. Finansiering av den föreslagna resursförstärkningen bör enligt motionärerna kunna ske genom att 50 milj. kr. inte anvisas till Bidrag till förnyelsefonder på det statligt reglerade området under tionde huvudtiteln, såsom regeringen har föreslagit. Beloppet bör i stället fördelas på de i motionen angivna anslagen. Även i motion 1985/86:156 (c) yrkande 1 erinras om vad utskottet våren 1985 anförde om resursbehov inom det tekniska utbildningsområdet. Med hänvisning härtill och till att en kvalitetsmässig förstärkning av civilingenjörsutbildningen är nödvändig hemställer motionärerna att riksdagen anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 10 milj. kr. förhöjt anslag av 20 milj. kr. I motion 1985/86:157 (m) åberopas likaså riksdagens uttalande våren 1985 och den nämnda UHÄ-rapporten. Motionärerna anför bl. a. att utrustning för såväl grundutbildning som forskarutbildning och forskning utgör ett särskilt problem och menar att en successiv urholkning av resurserna till teknisk utbildning och forskning har ägt rum. Utöver de 10 milj. kr. som regeringen föreslagit bör enligt motionärerna 25 milj. kr. redan nu — i avvaktan på förslag om ytterligare åtgärder i 1986 års budgetproposition — föras över till teknisk utbildning och forskning från anslaget Sysselsättningsskapande åtgärder (anslagsposten Rekryteringsstöd och enskilda beredskapsarbeten av icke investeringskaraktär) under tionde huvudtiteln.

Av vad som anförs i propositionen framgår att regeringen uppmärksamt följer utvecklingen i vad gäller den tekniska utbildningen och forskningen. Sålunda tillkallade det berörda statsrådet den 1 april 1985 en arbetsgrupp för åtgärder i syfte att förstärka civilingenjörsutbildningen och att behålla och rekrytera lärare och assistenter. Vidare uppdrog regeringen genom beslut den 26 juli 1985 åt berörda högskoleenheter att inom ramen för merkostnader för budgetåret 1985/86 om sammanlagt högst 10 milj. kr. vidta åtgärder i syfte dels att förstärka resurserna för civilingenjörsutbildningen, dels att förbättra möjligheterna att behålla och rekrytera lärare och assistenter inom i första hand data- och elektronikområdet. I regeringsbeslutet hänvisades till vad utbildningsutskottet hade anfört om ökade resurser redan för budgetåret 1985/86 och till riksdagens uttalande med anledning därav. Regeringens beslut fattades i avvaktan på regeringens planerade förslag till riksdagen att på tilläggsbudget I för budgetåret 1985/86 anvisa 10 milj. kr. för den tekniska utbildningen och riksdagens beslut med anledning därav. De tekniska högskolornas situation kommer också, framgår det av propositionen, att behandlas i 1986 års budgetproposition.

Utskottet har inhämtat att högskoleenheterna under sistlidna oktober månad har inkommit med redovisning för vilka åtgärder som vidtagits inom de medelsramar som angavs i regeringens uppdrag och som överensstämmer med den i propositionen angivna fördelningen av medlen mellan högskoleenheterna.

Utskottet konstaterar att regeringen genom de vidtagna åtgärderna har

möjliggjort för de berörda högskoleenheterna att för det innevarande verksamhetsåret planera och vidta angelägna förstärkningar av ifrågavarande utbildningar. Enligt utskottets uppfattning är den i motion 1985/86:153 anvisade finansieringen av ytterligare medel ej möjlig, då därav skulle följa avtalsbrott. Utskottet har inget att erinra mot omfattningen av de medel för ändamålet som regeringen nu begär. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motionerna 1985/86:153 yrkande 1, 1985/86:156 yrkande 1 och 1985/86:157. Riksdagen bör sålunda med bifall till propositionen anvisa 10 milj. kr. för angivet syfte.

Utskottet delar föredragande statsrådets uppfattning att medlen av praktiska skäl i sin helhet bör anvisas under anslaget Utbildning för tekniska yrken. Med hänvisning till vad utskottet har förordat i det föregående bör ej ytterligare medel anvisas nu. Därmed avstyrker utskottet motion 1985/86:153 yrkandena 2 och 3.

I motion 1985/86:156 (c) yrkande 2 hemställs att riksdagen beslutar bemyndiga regeringen att medge utrustningsbeställningar på ett sådant sätt att utrustningen kan utnyttjas i undervisningen hösten 1986.

Utskottet vill mot bakgrund av motionsyrkandet peka på följande förhållanden.

De medel som riksdagen genom bifall till förevarande proposition beviljar för förstärkning av de tekniska utbildningarna m. m. fördelar regeringen på de berörda högskoleenheterna — i enlighet med vad föredragande statsrådet har angivit i propositionen — genom särskilt beslut i form av regleringsbrev. Högskoleenheterna disponerar därmed medlen i enlighet med de föreskrifter som kan komma att ges i regeringsbeslutet. Något särskilt beslut av riksdagen om bemyndigande för beställning av utrustning är således inte påkallat.

Utskottet vill för klarhetens skull tillägga följande i vad normalt gäller frågan om anskaffning av utrustning och därmed sammanhängande bemyndiganden. Varje år begär regeringen i budgetpropositionen ett bemyndigande av riksdagen att besluta om anskaffning av inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheter m. m. inom de kostnadsramar som förordats. Riksdagens ställningstagande avser ändamålen och storleken på kostnadsramarna. Regeringens beslut tas därefter i form av regleringsbrev med specificerade kostnadsramar. Kostnadsramarna har två funktioner ur myndigheternas synvinkel. Dels anger ramarna ett planeringsutrymme inom vilket myndigheten kan besluta om beställning, dels anger de ett maximalt utrymme för betalning av beställda objekt. Tidpunkten för beställning sammanfaller nödvändigtvis inte med tidpunkten för betalning. Flertalet inrednings- och utrustningsobjekt upphandlas nämligen under loppet av flera budgetår och kostnadsramarna får följaktligen belastas för betalningar under hela den tid som anskaffningen pågår.

Enligt utskottets uppfattning tillgodoser nuvarande handläggningsordning det krav som motionärerna har framfört.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet att riksdagen avslår motion 1985/86:156 yrkande 2.

Åberopande vad utskottet har anfört i det föregående hemställer utskottet

1. beträffande *medel för teknisk utbildning m. m.*

att riksdagen till *Utbildning för tekniska yrken* med bifall till proposition 1985/86:25 och med avslag på motionerna 1985/86:153 yrkande 1, 1985/86:156 yrkande 1 och 1985/86:157 på tilläggsbudget 1 till statsbudgeten för budgetåret 1985/86 anvisar ett reservationsanslag av 10 000 000 kr.,

2. beträffande *ytterligare medel för teknisk forskning m. m.*

att riksdagen avslår motion 1985/86:153 yrkandena 2 och 3,

3. beträffande *visst bemyndigande*

att riksdagen avslår motion 1985/86:156 yrkande 2.

Stockholm den 4 december 1985

På utbildningsutskottets vägnar

Georg Andersson

Närvarande: Georg Andersson (s), Pär Granstedt (c), Lars Gustafsson (s), Per Unckel (m), Ylva Annerstedt (fp), Lars Svensson (s), Ingvar Johnsson (s), Barbro Nilsson (s), Göran Allmér (m), Margareta Hemmingsson (s), Larz Johansson (c), Birger Hagård (m), Lennart Alsén (fp), Kaj Larsson (s) och Bo Hammar (vpk).

Reservationer

1. Undervisningen i svenska språket för invandrare (punkt 3)

Pär Granstedt (c), Larz Johansson (c) och Bo Hammar (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 2 som börjar "Enligt vad" och slutar "utskottet motionen" bort ha följande lydelse:

Det är uppenbart att det föreligger ett omedelbart behov av ytterligare resurser för innevarande budgetår för att verksamheten med undervisning i svenska för invandrare skall kunna fortgå på ett tillfredsställande sätt. Mot bakgrund av bl. a. vad i motionen anförs om risker för att invandrarnas situation förvärras, om inte studieförbunden ges ekonomiska förutsättningar att klara av den aktuella undervisningsverksamheten, anser utskottet att riksdagen redan nu bör anvisa ytterligare 15 milj. kr. för innevarande budgetår under anslaget Undervisning för invandrare i svenska språket m. m. Med hänvisning till det anförda tillstyrker utskottet motionen.

dels att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

beträffande *undervisningen i svenska språket för invandrare*

att riksdagen till *Undervisning för invandrare i svenska språket m. m.* med bifall till motion 1985/86:161 yrkande 3 på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1985/86 anvisar ett förslagsanslag av 15 000 000 kr.

2. Undervisningen i svenska språket för invandrare (punkt 3)

Ylva Annerstedt (fp) och Lennart Alsén (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 2 som börjar "Enligt vad" och slutar "utskottet motionen" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner det uppenbart att det föreligger behov av ytterligare resurser för innevarande budgetår för att verksamheten med undervisning i svenska för invandrare skall kunna fortgå på ett tillfredsställande sätt. Regeringen bör uppmärkssamma den uppkomna situationen och genom förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för innevarande budgetår återkomma till riksdagen i frågan om medel för ifrågavarande verksamhet. Detta bör riksdagen med anledning av motionen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

beträffande *undervisningen i svenska språket för invandrare*
att riksdagen med anledning av motion 1985/86:161 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört.

3. Medel för teknisk utbildning m. m. (punkt 4, mom. 1)

Pär Granstedt (c), Per Unckel (m), Ylva Annerstedt (fp), Göran Allmér (m), Larz Johansson (c), Birger Hagård (m) och Lennart Alsén (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 4 börjar "Av vad" och på s. 5 slutar "angivet syfte" bort ha följande lydelse:

Det är uppenbart att de tekniska utbildningarna och den tekniska forskningen brottas med svåra problem. Utskottet hänvisar till vad som framkommer om detta i UHÄ-rapporten (1985:15) "Civilingenjörsutbildning i kris" och i UHÄ:s skrivelse den 1 oktober 1985 till regeringen med anledning av ett uppdrag till ämbetet rörande civilingenjörsutbildningen.

Mot bakgrund av den mycket besvärliga situationen kan inte utskottet finna att regeringens förslag om ytterligare medel till de tekniska utbildningarna m. m. förmår att tillgodose de akuta behoven. Med hänvisning till vad som har anförts av motionärerna i frågan föreslår utskottet att riksdagen till Utbildning för tekniska yrken med anledning av proposition 1985/86:25 och motionerna 1985/86:153 yrkande 1, 1985/86:156 yrkande 1 och 1985/86:157 på tilläggsbudget I till statsbudgeten för innevarande budgetår anvisar 25 milj. kr. utöver de 10 milj. kr. som regeringen har begärt. Enligt utskottets uppfattning är den i motion 1985/86:153 anvisade finansieringen av ytterligare medel ej möjlig, då därav skulle följa avtalsbrott.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *medel för teknisk utbildning m. m.*
att riksdagen till *Utbildning för tekniska yrken m. m.* med anledning av proposition 1985/86:25 och motionerna 1985/86:153 yrkande 1, 1985/86:156 yrkande 1 och 1985/86:157 på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1985/86 anvisar ett reservationsanslag av 35 000 000 kr.,

4. Ytterligare medel för teknisk forskning m. m. (punkt 4, mom. 2)

Under förutsättning av bifall till reservation 3

Pär Granstedt (c), Per Unckel (m), Göran Allmér (m), Larz Johansson (c) och Birger Hagård (m) anser att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar "Utskottet delar" och slutar "och 3" bort ha följande lydelse:

Utskottet, som i det föregående förordat ett i förhållande till regeringens förslag höjt anslag under anslaget Utbildning för tekniska yrken m. m., har inte funnit det möjligt att under innevarande budgetår frigöra ytterligare medel för utrustning resp. forskning och forskarutbildning. Utskottet vill emellertid understryka att högskolorna med det sätt att anvisa medlen som utskottet föreslagit har frihet att själva avgöra om en del av dessa resurser i stället bör tillföras utrustning resp. forskning och forskarutbildning. Utskottet avser att återkomma till hela frågan om de tekniska utbildningarna och anslagen till dessa i anslutning till behandlingen av 1986 års budgetproposition.

5. Ytterligare medel för teknisk forskning m. m. (punkt 4, mom. 2)

Ylva Annerstedt (fp) och Lennart Alsén (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar "Utskottet delar" och slutar "och 3" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen som har framförts i motion 1985/86:153 att även det berörda fakultetsanslaget och det s. k. utrustningsanslaget bör tillföras ytterligare medel för innevarande budgetår. Med hänvisning härtill föreslår utskottet att riksdagen på tilläggsbudget I till statsbudgeten för innevarande budgetår dels med bifall till motion 1985/86:153 yrkande 2 anvisar 15 milj. kr. till Tekniska fakulteterna, dels med anledning av motion 1985/86:153 yrkande 3 till Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m. m. anvisar 10 milj. kr.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

> 2. beträffande *ytterligare medel för teknisk forskning m. m.*
>
> att riksdagen *dels* till *Tekniska fakulteterna* med bifall till motion 1985/86:153 yrkande 2 på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1985/86 anvisar 15 milj. kr., *dels* till *Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m. m.* med anledning av motion 1985/86:153 yrkande 3 på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1985/86 anvisar 10 000 000 kr.

1. Medel för teknisk utbildning m. m. (punkt 4, mom. 1)

Bo Hammar (vpk) anför:

Vänsterpartiet kommunisterna har vid olika tillfällen påtalat att urholkningen av de statliga anslagen till universitet och högskolor skapat stora svårigheter för den högre undervisningen och forskningen. Samtidigt har privata intressen kommit att få ett ökat inflytande. Det gäller inte minst de tekniska högskolorna där behovet av ökade anslag är mycket stort. Jag noterar med tillfredsställelse att förslaget om tilläggsbudget I innebär att ökade medel ställs till dessa skolors förfogande. Betydligt större anslag är emellertid nödvändiga framöver, och jag utgår från att budgetpropositionen i januari kommer att avspegla detta.

2. Ytterligare medel för teknisk forskning m.m. (punkt 4, mom. 2)

Ylva Annerstedt (fp) och Lennart Alsén (fp) anför:

I propositionen föreslås också att till bidrag till förnyelsefonder på det statligt reglerade området anvisas 50 milj. kr. Folkpartiet har tidigare ställt sig avvisande till införandet av förnyelsefonder inom den privata sektorn (mot. 1984/85:267). I konsekvens med denna inställning har vi yrkat avslag på förslaget om förnyelsefonder på det statligt reglerade området.

De medel som skulle ha frigjorts vid bifall till vårt avslagsyrkande har vi i vår motion 1985/86:153 avsett att använda till förstärkning av anslagen till de tekniska högskolorna. Det har emellertid nu visat sig att det av formella skäl inte är möjligt att förfara på det sätt vi föreslagit. Folkpartiet avser därför finansiera de föreslagna förstärkningarna genom överföring av motsvarande medel från arbetsmarknadsdepartementets huvudtitel.